

12.3.2024

EU/41/2024
EU/41/2024-SM-6

Tulevaisuusvaliokunnalle

Tulevaisuusvaliokunnan kuuleminen 15.3.2024 klo 10.00

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029 (E 58/2023 vp)

Yleistä

Valtioneuvosto on määritellyt selvityksessä E 58/2023 vp Suomen avaintavoitteet EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan kaudelle 2024-2029. Sisäministeriö pitää avaintavoitteita hyvin valittuina ja selvitys pitää sisällään ne asiakokonaisuudet, joihin vaikuttaminen nähdään keskeisenä myös sisäministeriössä. Sisäministeriön toimialaan kuuluvat erityisesti jäsenvaltioiden ja kansalaisten turvallisuutta koskevat kysymykset. Selvitykseen erikseen nostetuista Suomen painopisteistä sisäministeriön hallinnonalle kuuluvat osaltaan kokonaisturvallisuutta sekä muuttoliikkeen hallintaa koskevat asiat. Suomen tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. Sisäministeriö pitää kirjausta nykyisen turvallisuustilanteen valossa tärkeänä.

Niin muuttoliikkeen hallinta kuin EU:n ja sen jäsenmaiden turvallisuuden vahvistaminen edellyttävät kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Erityisen tärkeää on sisäministeriön näkemyksen mukaan varmistua unionin sisäisen ja ulkoisen toiminnan johdonmukaisuudesta ja sovittaa niitä koskevat toimet paremmin yhteen. Jotta Suomi voi osallistua tehokkaasti eurooppalaisten ratkaisujen löytämiseen ja omien tavoitteidensa edistämiseen, on tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä myös kansallisesti eri hallinnonalojen välillä.

Rikosten torjunta

Selvityksessä todetaan, että hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytynyttä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisien tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisien keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn. Sisäministeriö pitää kirjauksia kannatettavina. Eduskunnalle toimitetaan erillinen E-selvitys, jossa linjataan ennakkovaikuttamiskantoja tulevan komission työohjelmaan oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten tietoon pääsystä digitaalisessa ympäristössä.

Muuttoliikkeen hallinta

Lausuntopyynnössä pyydettiin kiinnittämään huomiota erityisesti muuttoliikkeen hallintaan, muuttoliikkeen kytkösiin huoltosuhteeseen Euroopassa sekä ihmisoikeusnäkökulmaan näihin teemoihin sekä kansainvälisen suojelun tarjoamiseen turvallisissa kolmansissa maissa.

Muuttoliikkeen hallinnan osalta sisäministeriö nostaa esille, että useiden vuosien keskustelujen ja vaikeidenkin neuvottelujen jälkeen EU:n uusi muuttoliike- ja turvapaikkasopimus (pakti) ollaan hyväksymässä. Paktilla tehostetaan

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sisäministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 26
00023 Valtioneuvosto

Kirkkokatu 12
Helsinki

0295 480 171
+358 295 480 171

09 160 44635
+358 9 160 44635

kirjaamo.sm@gov.fi
www.intermin.fi

ja edistetään kokonaisvaltaisesti EU:n turvapaikkatoimia. Jatkuvin tavoitteina ovat rakentavien kolmasmaasuhteiden rakentaminen ja ylläpitäminen EU:hun suuntautuvien muuttoliikkeiden hallitsemiseksi ja EU:n alueelta ilman laillista oikeutta oleskelevien palauttamiseksi. Sisäministeriö pitää tärkeänä kirjauksia vahvoista ja toimivista kumppanuuksista lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa, mikä on selvityksessä mainittujen muuttoliikepaineen hillinnän ja ihmissalakuljetuksen ehkäisyn lisäksi edellytys myös keskeiselle tavoitteelle palautuspolitiikan tehostamisesta eri politiikkasektoreja hyödyntäen. Sisäministeriö korostaa, että selvityksen ja hallitusohjelman mukaisesti Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta.

Sisäministeriö katsoo, että koko Schengen-alueen turvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että kaikki jäsenvaltiot huolehtivat osaltaan myös ulkorajojen turvallisuudesta. Muuttoliikkeen välineellistäminen on trendi, johon tulee etsiä EU-tason ratkaisuja ja johon on pystyttävä vastaamaan nopeasti ja tehokkaasti raja- ja kansallisen turvallisuuden turvaamiseksi, kuitenkin noudattaen ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. Schengen-säännösten edelleen kehittäminen vastaamaan muuttuvaan turvallisuusympäristöön ja muuttoliikkeen hallitsemiseksi on oleellista.

Sisäministeriö toteaa, että muuttoliikkeisiin vaikuttavat lukuisat tekijät, kuten sosiaaliset ja poliittiset tekijät, väestörakenteelliset ja taloudelliset tekijät, maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot sekä ilmaston- ja ympäristönmuutos. Pitkittyneet konfliktit, heikko hallinto ja poliittinen epävakaus ajavat ihmisiä liikkeelle ympäri maailmaa. Väestönkasvu esimerkiksi Aasiassa ja Afrikassa ja toisaalta väestön ikääntyminen monissa Euroopan maissa muokkaavat ja ohjaavat siirtolaisuutta ja maahanmuuttopolitiikkaa. Samaan aikaan heikko palkkakehitys ja rajalliset työskentely- ja koulutusmahdollisuudet kotimaassa saavat monet etsimään parempaa tulevaisuutta muualta. Rajat ylittävän muuttoliikkeen voidaan odottaa lisääntyvän myös silloin, kun ilmastonmuutos lisää entisestään konfliktien, väkivallan ja muiden maahanmuuton taustalla vaikuttavien juurisyiden merkitystä.

Sisäministeriö toteaa, että Euroopassa on jo nyt käynnissä valmisteluita ja selvityksiä, jotka liittyvät turvapaikkaprosessin toteuttamiseen kolmansissa maissa. Isossa-Britanniassa ollaan parhaillaan valmistelemassa ns. Ruundamallia. Kyseinen järjestelmä turvapaikkaprosessin toteuttamiseksi ja suojelun tarjoamiseksi kolmannessa maassa on Ison-Britannian korkeimman oikeuden ratkaisussa katsottu olevan sekä kansallisen lainsäädännön että kansainvälisten sopimusten mukainen. Ongelmana oli kuitenkin siirtäminen juuri Ruunaan, jonka ei ratkaisussa katsottu tällä hetkellä voivan taata palautuskiellon loukkaamattomuutta. Ison-Britannian lisäksi myös monet EU-maat suunnittelevat turvapaikkaprosessin toteuttamista kolmansissa maissa. Italia on tehnyt Albanian kanssa sopimuksen, joka koskee kansainvälisiltä merialueilta pelastettujen turvapaikanhakijoiden siirtämistä Albaniaan turvapaikkakäsittelyn ajaksi ja joka toteutetaan Italian lainkäyttövallan ja lainsäädännön puitteissa Albaniassa. Italian ja Albanian parlamenttien lisäksi myös Albanian korkein oikeus on hyväksynyt kyseisen järjestelyn, ja myös Euroopan komissiosta on alustavasti pidetty tämäntyyppistä järjestelyä EU-oikeuden ja kansainvälisen oikeuden mukaisena. Saksan hallitus puolestaan on päättänyt tehdä selvityksen turvapaikkaprosessin toteuttamisesta kolmansissa maissa, ja Itävalta on solminut yhteistyösopimuksen Ison-Britannian kanssa Ruunda-tyyppisen järjestelyn valmistelemiseksi.

EU:n ulkorajojen turvaaminen

Jäsenvaltioiden tulee kyetä vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön asettamiin haasteisiin entistä tehokkaammin sekä varautumaan ulkorajoilla syntyviin uhkii. Euroopan yhdennettyä rajaturvallisuutta kehitetään monivuotisen politiikkasyklin mukaisesti. Tutkimus ja kehittäminen on osa tätä politiikkasykliä. Jäsenvaltioiden lisäksi EU:lla ja sen virastoilla on siinä keskeinen rooli.

Ulkorajojen turvallisuus on myös osa kokonaisvaltaista muuttoliikkeiden hallintaa. Rajat ylittävien rikollisilmiöiden torjunnassa ulkorajojen tehokkaalla valvonnalla on myös erityinen merkitys. Sisäministeriö katsoo, että osana sisäisen turvallisuuden ylläpitoa ja muuttoliikkeen hallintaa erilaisia rajaturvallisuutta parantavia ja kehittäviä keinoja tulee jatkossakin etsiä EU:n puitteissa. Erityisesti muuttoliikkeen välineellistämiseen tulee pyrkiä vaikuttamaan mahdollisimman tehokkaasti.

Eurooppalainen rajaturvallisuus perustuu jäsenmaiden pääasiallisella vastuulla olevaan tehokkaaseen ulkorajojen valvontaan, jota tukee Euroopan raja- ja merivartiovirasto. Ulkorajojen turvallisuutta on vahvistettu viime vuosina merkittävästi yhteisillä EU-toimilla, joista useat ovat vielä toimeenpanovaiheessa. Lisäksi ulkorajojen turvallisuuteen on osoitettu merkittävästi EU-varoja, joiden osuutta on myös kasvatettu EU-budjetissa. Euroopan raja- ja merivartioviraston mandaatti uusittiin vuoden 2019 lopussa ja sen puitteissa muodostettava 10 000 rajavartijan pysyvä joukko on valmis vuonna 2027. Viimeisimmän lainsäädäntökauden aikana on päivitetty Schengenin rajasäännöstöä ja osana maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistusta luotiin ulkorajoille yhdenmukainen seulontamenettely.

Rajaturvallisuuden toimintaympäristö on lähitulevaisuudessa voimakkaasti digitalisoitumassa. Sillä on merkittäviä vaikutuksia rajaviranomaisten toimintaan, matkustajien arkeen ja rajaliikenteen sujuvuuteen. Toimilla myös parannetaan merkittävästi ulkorajojen turvallisuutta. Muutos perustuu pitkälti biometriikan, tekoälyn ja tietojärjestelmien kattavampaan hyödyntämiseen.

Tietojärjestelmien, kuten rajanylitystietojärjestelmä (Entry Exit System, EES) ja Euroopan matkustustieto ja -lupa-järjestelmä (ETIAS), käyttöönotto tulee näillä näkymin tapahtumaan vaiheittain 2024 lopussa ja 2025 ensimmäisellä puoliskolla. Osana tietojärjestelmien ja niiden yhteentoimivuutta mahdollistamaa kehitystä on tarkoitus parantaa myös matkustustietojen (API) automaattista ennakkollista keräämistä lentoliikenteessä. Matkustajatietojen keräämisen laajentamista muihin liikennemuotoihin olisi selvitettävä edelleen.

EU on kehittämässä digitaalisen matkustusasiakirjan eli DTC:n (Digital Travel Credentials) käytettäväksi rajatarkastuksessa tiiviisti yhdessä EU:n digitaalisen henkilöllisyyden kokonaisuuden kanssa. DTC:stä kehitetään seuraavan sukupolven matkustusasiakirjaa. DTC on digitaalinen versio fyysisestä passista ja se on yhtä luotettava. Se mahdollistaa sujuvan ja nopean rajanylityksen turvallisuudesta tinkimättä. Komissio pyrkii antamaan asetusehdotuksen DTC:stä. Rajavartiolaitos osallistuu DTC:n kokeiluun.

Rikollisen toiminnan hyödyntäessä yhä enenevässä määrin digitaalista ympäristöä muun muassa ihmiskuljetuksen sekä ihmiskaupan osalta, tulee viranomaisilla olla riittävät kyvykkyydet ja toimivalta tällaisten rikosten selvittämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. EU-tasolla tulee jatkaa kehitystyötä yhteistyön ja lainsäädännön kuin myös virastojen suorituskykyjen osalta perusoikeudet huomioivalla tavalla.

Osana Suomen avaintavoitteita EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi peräänkuulutetaan strategista ja eteenpäin katsovaa otetta ulkorajoja koskevan yleisen oikeudellisen kehityksen, kuten Schengenin rajasäännösten kehittämiseksi ja erityisesti rajaturvallisuusvirasto Frontexin kehittämiseksi siten, että mahdollistetaan jäsenmaille suunnattava EU:n ja viraston laaja-alainen rajaturvallisuustuki erilaisissa turvallisuustilanteiden muutoksissa, mm. muuttoliikkeen välineellistämistilanteissa. Frontexin suorituskykyä tulee voida hyödyntää myös vahvemmin kolmansissa maissa tilanneymmärryksen parantamiseksi ja operatiivisen tuen antamiseksi. EU:n ja Frontexin antamaan tukeen kuuluu myös modernin ja nousevien teknologioiden hyödyntäminen ja kehittäminen sekä muun teknologian käytön edistämisen. Tällaiseksi voidaan laskea mm. tekoälyn hyödyntäminen sekä kustannustehokkaiden avaruusjärjestelmien ja -palvelujen tuottaminen ja kehittäminen rajavalvonnassa ja sen suunnittelussa. Miehitämättömien ilma-alusten käytöstä on muodostunut myös merkittävä osa rajojen valvonnan kokonaisuudessa ja niiden käytettävyyttä tulee jatkossakin kehittää.

Liitteet
Jakelu

Tiedoksi